

חינוך לחיים

פרשת חוקת

בפרשתנו מספרת התורה שבני ישראל ביקשו מסיחון מלך האמורי לעבור דרך ארצו, 'ולא נתן סיחון את ישראל עבור בגבולו ויאסוף סיחון את כל עמו ויצא לקראת ישראל המדברה ויבא יהצה וילחם בישראל'. מפרש רש"י 'לפי שכל מלכי כנען היו מעלין לו מס, שהיה שומרם שלא יעברו עליהם גייסות, כיוון שאמרו לו ישראל 'אעברה בארצך', אמר להם כל עצמי איני יושב כאן אלא לשמרם מפניכם, ואתם אומרים כך'. ה"ז בספר דברי דוד מבאר שרש"י בא ליישב קושי, מדוע יצא סיחון להילחם עם ישראל, הלא די היה לו שלא להניחם לעבור דרך ארצו. על כך משיב רש"י, שמאחר ומלכי כנען מינו את סיחון לשמור עליהם מפני הגייסות, לכן נאלץ לצאת למלחמה עם בני ישראל לשמור שלא יוכלו ללכת לארץ כנען בדרכים אחרות. ביאור זה בכוונותיו הזדוניות של סיחון, טמון בו ברמז לימוד חשוב ממנו ניקח לעבודת ה' במלחמתנו הגדולה, מלחמת היצר וחילוליו. בדומה לסיחון, איננו יכולים להסתפק בשמירה מחדירת היצר הרע לגבולנו, אלא עלינו להקדים ולצאת לקראתו למלחמה, שלא ימצא שום דרך לפרוץ את חומות הקדושה.

ידועה דרשת חז"ל בב"ב ע"ב: על הפסוק בפרשתנו 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון ותבנה ותכונן עיר סיחון' - 'על כן יאמרו המושלים וגו' - המושלים אלו המושלים ביצרם, 'בואו חשבון' - בואו ונחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, 'תבנה ותכונן' - אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא. יתכן שמרומז כאן, שאלו החפצים להיות מושלים ביצרם, עליהם לחשב 'חשבוננו של עולם' - אותו חשבון שחישב סיחון, ולהשתמש באותה תחבולה בה יצא להילחם עם ישראל, להקדים ולהילחם עם יצרם הרע, שלא ימצא דרך לעבור בגבולם ולגרות אותם בפיתוייו וגירוייו.

בכך נבין גם דברי חז"ל בברכות ה. 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, ולכאורה, כלל ידוע שלא יוצאים למלחמה כאשר הניצחון אינו מובטח מראש, כדוגמת מלחמה זו עליה אמרו 'נצחו מוטב ואם לאו', ומדוע ציונו חז"ל להתגרות עם היצר ולהילחם עמו. לדברינו מובן, שבאו חז"ל ללמדנו שבמלחמת היצר לא ניתן לשבת שקטים ושאננים, אלא עלינו לעמוד תמיד דרוכים ומוכנים לקרב, להקדים להרגיז את יצר הטוב על יצר הרע. יתירה מזו, המחשבה כאילו ישנם זמנים בהם לא מתנהלת מלחמת היצר, היא עצמה מטכסיסי היצר שדרכה הוא בא להרדים את האדם מלעמוד דרוך על משמרתו. נאמנים עלינו עדותם של חז"ל בקידושין ל: יצרו של אדם מתחדש עליו ומתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו, ובלשון החובות הלבבות 'אתה ישן לו והוא ער לך, אתה מתעלם ממנו והוא אינו מתעלם ממך'.

משמו של הרבי רבי בונם ז"ע נמסר שעל האדם לדמות בדעתו כאילו היצר עומד עליו עם גרזן מונף ומוכן בכל רגע להתיז ראשו מעליו ולהורגו, ומי שאינו חושב כך סימן מובהק שכבר התיז היצר את ראשו. ידועים דברי הרבי מקוצק ז"ע על שינוי הלשון בהתייחסות התורה ליציאת בני ישראל למלחמה, שבפרשת כי תצא כתוב 'כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקיך בידך' - ללא כל השתדלות מיוחדת, ואילו בפרשת בהעלותך נאמר 'וכי תבוא מלחמה בארצכם על הצר הצור אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלקיכם ונושעתם מאויביכם', בני ישראל נדרשו להריע בחצוצרות ולעורר רחמים כדי לנצח במלחמה. אמר על כך הרבי מקוצק, בפרשת כי תצא, כאשר בני ישראל אינם ממתנים שיבוא האויב להילחם עימם אלא מקדימים ויוצאים לקראתו למלחמה מובטח להם הניצחון, לא כן כאשר האויב כבר חדר לגבול ארצם ונלחם עימם אזי זקוקים הם להריע בחצוצרות.

לימוד זה למדים אנו מסיחון מלך האמורי, שלא נניח ליצר הרע להתקרב אלינו, אלא לעולם נקדים להילחם עמו, משום שכאשר ניתן לו דריסת רגל ונגיע לשעת נסיון, עלולים אנו בקלות ליפול במכמורתו ולהיכשל, חלילה וחס. נשים לבנו לדברי חכמינו, 'לעולם' נרגיז יצר טוב על יצר הרע, בעמידה דרוכה ובערנות תמידית, נסגור את כל הפרצות שהיצר עלול להיכנס דרכן, ונחזק את חומות הקדושה וגדרי הטהרה, ו'אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא'.

בזמן שבית המקדש היה קיים ניתן היה להקריב קרבן תודה, אמנם בעוה"ר אין בידינו להקריב קרבן על גבי המזבח, כי אין זבח ואין מנחה אבל יש בידינו להקריב קרבן תודה לרבונו של עולם, כמו שכת' בתהלים 'זבח תודה יכבדני ושם דרך אראנו בישע אלקים', ובתרגום 'דדבח יצא בישא היך קורבן תודתא יתחשב ליה ומוקיר ליה'. זה מאמר ה', 'זובח' - כל מי שזובח את יצרו, 'תודה' - הרי זה כהקרבת קרבן תודה לפני, 'יכבדני' - בזה הוא כיבד אותי. מה אנו צריכים יותר מזה, שהרבונו של עולם אומר שזה מה שהוא רוצה מאתנו.

זביחת היצר הרע נוהג בכל מקום בכל זמן ובכל אדם, והרי לכל אחד יש את הנסיונות שלו, ובפרט בתקופה הזאת - שבה מתגברים ומתרבים הנסיונות, ובהתגברות על היצר מקריבים קרבן תודה לרבונו של עולם. והתגברות על היצר היא קרבן מיוחד דווקא כשאין אדם שרואה, וכאשר נדמה לאדם שבאפשרותו לשמוע בקול היצר, שזה קרבן בינו לבין המקום, שנותנים מתנה למלך מלכי המלכים, שמוסרים לו את הלב.

ובפרט בחורים צעירים, שהם בודאי יכולים לקיים 'זובח תודה יכבדני', תמו"ז - ר'ת זובח ומתגבר מביא תודה, שזה הזמן של התגברות על היצר ולתת לרבונו של עולם את הלב, להשתנות ולהיות אחרים ממה שהיינו מקודם.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

פרשת חוקת

פעמים הרבה מוצאים אנו הורים ומחנכים שמתלוננים על קושי בגידול וחינוך בניהם ותלמידיהם ולמרות שבהרבה תחומים הם חיים עם הקב"ה באמונה וביטחון ומתחזקים שזהו תפקידם ויעודם בעולם כשמגיע לעולם החינוך הנושא לא ברור להם דיו והם מלאים עם ספיקות והאשמות עצמיים ללא גבול ושיעור.

ופעמים הרבה ספיקות והאשמות העצמיים גורמים להרס כל חלקה טובה. עלינו לדעת כי כמו בכל התחומים יש לכל אחד מצווה לדעת ולהאמין כי הכל משמיים וכדברי חבקוק שהעמידן על אחת 'צדיק באמונתו יחיה' וצריך לדעת כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל והכל רק ממנו נתונה ומאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו.

כשהאדם חי עם תחושה הזאת כי זהו תפקידו בעולם לגדל דווקא את הבנים והתלמידים האלו שלו לתורה ולמידות טובות כל מסכת החינוך משתנה מכל ההיבטים והצדדים!! כי אם נתן לך הקב"ה את הבנים והתלמידים הללו בוודאי הנך מיועד לכך!! ובוודאי צריך לחשב כל הזמן את דרכיו ולראות כי עושה הוא את עבודתו נכונה ושלא ייצא מכשול מתחת ידיו אבל ח'ו לחיות כל הזמן בחרטה ומצפון רע עם עצמך ואם האשמות עצמיים ההורסים כל חלקה טובה.

וכל זה מרומז בפרשתינו במאור עיניים וז"ל: למשל אמרו בגמ' עושה צדקות בכל עת זה הזן ומפרנס בני ביתו, אם הוא חושב לעבודתו יתברך, דהיינו שחושב כי בהם גם כן חלק אלוהי והקב"ה נתן לי החלקים והריני כגבאי ממונה עליהם לפרנסם, ואם חושב כן הוא עבודה, ואם עושה שלא בדעת, אף שעושה, אינו נחשב לכלום, כמ"ש בגמרא שנים שצלאו פסחיהם וכו' זה שאכלו לשם מצווה נאמר 'צדיקים ילכו בם' וזה שאכלו לשם אכילה גסה נאמר 'ופושעים יכשלו בם'.

וצריך למודעי שכך דרך העולם בחינוך שבא מיגיעה ובקושי גדול עד שאמרו חכמים גדול שכר גידול בנים על הדרך הנכונה והנכונה ואע"פ שצער גידול בנים קשה עד מאוד אפילו הכי אל יתרשל אדם בגידול בניו. וכן מצינו אמר רשב"א נוח לו לאדם לגדל לגיון אחד של זיתים בגליל ואל יגדל תינוק אחד בארץ ישראל. אך זה תפקידנו ויעודינו כאן בעולם להביא בנים ולגדלם בקושי גדול.

וכך בחינוך תלמידים עיקר העבודה והשכר הם בבנים קשים, ועל כך שכרו הרבה מאוד כנא' בפסחים ק"ג 'אמר ר' שלושה מנוחלי העולם הבא... ומגדל בניו לתלמוד תורה. ולכן אם בא לו בקושי ידע שכך דרכה של תורה ולא שח' יוצר מצב שירגיש כאילו שאינו מצליח לו ורק הוא סובל וכד' וידע לקבל את הדברים בצורה של לכתחילה, כך דרכה של תורה חיי צער תחנך!!

וצריך לדעת כי ה' ברא את העולם באופן כזה כי הילד והנער הרבה פעמים זית יפה שנשתבח בו אבל צריך לכותשו להוציא ממנו שמנו.

וכמובא ביש נוחלין 'וזה לדעתי כוונת הפס' 'בניך כשתילי זיתים סביב לשלוחך הנה כי כן יבורך גבר ירא ה' ירצה, כי עיקר ברכת ירא ה' הוא כשיחשב בניו בעיניו דוגמת זית, מה זית זה אין מוציא שמנו אלא על ידי כתישה כך הוא עושה עם בניו הקטנים, מייסרם בדברים ובשוטים עד שיוציא מהם שמן זית זך, כשמן הזה שהוא צף למעלה, כך הם עולים למעלה במעלות המידות על ידי מוסר האב.

ונסיים בדברי ראשית חכמה בפתיחה לפרק גידול בנים:

יִסֵּר בֶּןךָ ויִנְחָךָ	אֲזִי יִכּוּן תְּמִיד אֲרֻךְ
שִׁבֵּט מוֹסֵר אֶל נֶאֱיָסֵר	מִנּוּ חֶסֶר לֵב נִכְחָךְ
רָגַע אוֹתוֹ אֶל נֶאֱתָזָב	גַּם לִילָה בּוֹ שִׁים שִׁיחָךְ
אִם אֶל תִּרְף יָד מִמֶּנּוּ	אֲזִי בּוֹ יִהְיֶה זֶךְ לִקְחָךְ
לִרְאוֹת חֲפָצֶיךָ בּוֹ אִם תִּחְפֹּץ	יִסֵּר בֶּןךָ ויִנְחָךְ

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com